

<https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20240613105239492> .

4. Ramoneda P., et al. (2024). *The Role of Large Language Models in Musicology: Are We Ready to Trust the Machines?* <https://doi.org/10.48550/arXiv.2409.01864>

5. Wu, P., Pei, M. (2025). Research on the Innovation and Practical Path of Talent Training Model in Musicology Industry Based on AIGC. *SHS Web of Conferences*, 213(2025). <http://dx.doi.org/10.1051/shsconf/202521302034>

*Гасанов Рафаїл Гамзага огли,
аспірант 3 курсу
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Науковий керівник:
Лігус Ольга Марківна,
кандидат мистецтвознавства, доцент*

РЕФЛЕКСІЯ ВІЙНИ У ТВОРЧОСТІ ВІКТОРІЇ ПОЛЬОВОЇ (НА ПРИКЛАДІ «ПСАЛМА № 90»)

У час тяжкої кровопролитної війни з російським агресором українські композитори активізують свої творчі сили, осмислюючи глибокий травматичний досвід колективного та індивідуального протистояння. Рефлексія війни, при цьому, виражається по-різному: в одних творах домінують мотиви скорботи і втрати, в інших – боротьби та гнівного спротиву, а в деяких випадках митці звертаються до духовних ідей віри та надії, шукаючи у молитві відповіді на складні екзистенційні питання. Основою таких творів нерідко стають біблійні тексти (псалми, канонічні фрагменти тощо), за допомогою яких воєнна дійсність інтерпретується крізь призму універсальних категорій

духовного буття (страждання, жертвності, покаяння, милосердя, спасіння). У результаті музичний твір наповнюється не лише емоційною виразністю, а й філософсько-теологічною глибиною, відкриваючи слухачеві простір співпереживання та катарсису. Подібне музичне осмислення трагічних подій сьогодення дедалі актуалізується, адже, як зазначив Є. Станкович, наш складний час потребує такої музики, яка «зцілює людський дух» (Іванова, 2023).

Останнім часом з'явилося чимало опусів на духовні тексти, присвячених тематиці російсько-української війни: Меса «За Україну» Є. Станковича (2022), твір І. Алексійчук «Прийди, Святий Духу» для мішаного хору а capella (2023), хорово-оркестрова сюїта «Святий Боже» О. Родіна (2023), «Молитва за Україну» І. Небесного (2023) та «Псалми Давида» В. Польової (2022–2023), серед яких «Псалом № 90» («Живий в допоміжній Вишняго»). Цей твір був написаний «під смертоносні канонади в березні–квітні 2022 року» (Макаревич, 2024) та трагічні події в Бучі¹, про що композиторка розповіла у своєму пості у Фейсбучі від 21 квітня 2022 року: «Тільки-но закінчила працювати над 90-м псалмом для двох мішаних хорів. Почала у перший день війни. Дуже важкий, болісний твір. На виживання. Вся кров у нього пішла. Страшний» (Макаревич, 2024). Та попри відчуття болю, страждання і відчаю, що інспірували її задум, у цьому творі відбулася дивовижна трансформація «енергії руйнації в енергію захисту й відродження» (Макаревич, 2024), закарбувалося щире прохання до Бога про порятунок та опіку. І це не випадково, адже в українській православній традиції саме псалом № 90 входить у канон поминальних

¹ Пізніше В. Польова написала окремий твір-відгук на жахливі звірства російських окупантів на Київщині – «Буча. **Lacrimosa**».

молитов та благань про мир (особливо у періоди зовнішньої загрози), що, ймовірно було відомо авторці музики.

Для «Псалма № 90» В. Польової характерна невибагливість стилістики, далекої від зовнішньої пишності й риторичної експресії. Панівну роль тут відіграє естетика мінімалізму: статичність звучання, використання сонорних комплексів, повторюваних інтонаційних формул і пауз, що створюють ефект медитації. Вокальна лінія тяжіє до речитативності, наближаючись до церковної декламації з використанням псалмодійних формул, що, таким чином, підкреслює первинну «текстоцентричність» задуму. Здається, саме слово, його вимовляння, звучання, напруга дихання під час виголошення тексту формують музичну думку хорової композиції, що «підкреслюється метрично, ритмічно, інтонаційно, динамічно і регістрово» (Іванова, 2023). У гармонічній вертикалі «Псалма № 90» домінують модальні структури та кластерні співзвуччя. Композиторка також фрагментарно використовує елементи імітаційної поліфонії, що сприяє динамізації хорової фактури. Композиція твору вирізняється текучістю форми, в якій умовно можна виокремити кілька структурних одиниць: вступ та три смислові розділи.

Вступ (т. 1–10) «Живий в допомі Вишняго, в крові Бога небеснаго водворится...»: вирізняється стриманим характером, фактурною цілісністю хорового звучання, мінімальним ресурсом виразових засобів. У Першому розділі (т. 11–47) панує спокійний емоційний стан вступу. У хоровій партитурі поступово виокремлюється кілька голосів: альт (т. 11), два сопрано (т. 22) та сопрано з альтом (т. 38), внаслідок чого відбувається ущільнення фактури й розширення діапазону звучання. Другий розділ (т. 48–87) «Не убоїшся от страха нощного» – епізод наростання емоційної напруги (у тексті перелічуються небезпеки, з яких

визволяє Бог, – смерть, мор тощо). Поступове хвилеподібне розгортання (від *p* до *ff*) і спад гучності, контрапунктичне поєднання автономних ліній із самостійною підтекстовкою та імітаційними перегукуваннями голосів сприяють насиченню фактури, що, своєю чергою, приводить до кульмінації («Падет от страни твоея тысяча, і тма к тебе же не приблизится...»). Активізація руху продовжується у Третьому розділі (т. 88–136) «Вишняго положил еси прибіжище твоє». Порівняно з попередніми частинами, тут спостерігається ритмічне дроблення тривалостей та зростання динаміки (до *fff*). Драматична кульмінація розділу припадає на рядок «На аспіда і василіска наступивши і попереши льва і змія», після чого (від т. 118) усі хорові партії звучать без слів, як внутрішня молитва. Завершальна фраза «Долготою дній ісполню его і явлю ему спасеніє Моє», викладена рухом по тризвуку *a-moll*, символізує беззаперечну стійкість віри.

Результати аналізу «Псалма № 90» В. Польової переконують, що цей твір покликаний занурити слухача у простір молитви. Відповідно композицію можна розглядати не стільки як естетичний об'єкт, а, передусім, як акт віри, що є важливим духовним опертям українців у час тяжких випробувань сьогодення. Сама авторка зізнається, що, створюючи цю музику, «уявляла, як це співатимуть наші дівчатка й хлопчики. І що для них це буде свого роду захист» (Макаревич, 2024). Тож рефлексія війни В. Польової, як виявилось, апелює до світлої і умироствореної образності й емоційності, що має огорнути слухача теплом і любов'ю, заспокоїти розтерзану болем душу, вселити надію на перемогу. Чи не найбільш зрозумілим поясненням ідейної концепції «Псалма № 90» видаються слова композиторки: «Гадаю, моя музика народжується заради розради. Музика обіймає людину, коли їй боляче (Макаревич, 2024).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Іванова І. (2023). «Псалми Давида» Вікторії Польової: відчай, крик, надія. *The Claquers*. <https://theclaquers.com/posts/10915>
- Макаревич, М. (2024). Вікторія Польова: «Музика обіймає людину, коли їй болить». *Дзеркало тижня*. <https://zn.ua/ukr/CULTURE/viktorija-polova-muzika-obijmaje-ljudinu-koli-jij-bolit.html>

Марія Григор'єва
аспірантка 3 року навчання
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
науковий керівник:
Лігус Ольга Марківна,
кандидат мистецтвознавства, доцент

УКРАЇНСЬКА ХОРОВА МУЗИКА XVII–XVIII СТОЛІТЬ У РЕПЕРТУАРІ СУЧАСНИХ КОЛЕКТИВІВ: ДИСКУРС ІСТОРИЧНО ІНФОРМОВАНОГО ВИКОНАВСТВА

Художньо-естетичний рух *історично інформованого виконавства* (далі *ІВ*)², який сформувався у

² Точний переклад англомовного терміну *historically informed performance (HIP)*, що укорінився у західному музикознавстві та виконавській практиці. Сутність феномена *ІВ* полягає у максимально достовірному відтворенні звучання музики давніх епох (Середньовіччя, Ренесансу, Бароко, Класицизму), враховуючи специфіку її тогочасного функціонування та